

OPĆINSKI NAČELNIK
OPĆINA TEŠANJ
Trg Alije Izetbegovića br. 11
Tešanj
74 260

TEL./ FAX: (032) 656-700
(032) 656-701

TELEGRAM: BIRO TEŠANJ

SLUŽBA ZA ZAPOŠLJAVANJE

ZE-DO KANTONA -ZENICA

ADRESA: UL. A. GOLDBERGERA BR. 6 ZENICA

TEL.: (032) 448-200

FAX: (032) 405-173

Broj:10-49-429/14

Tešanj:13.03.2014. godine.

OPĆINA TEŠANJ

Primljeno	14 -03- 2014		
Org. jed.	Klasif. oznaka	Redni broj	Br. priloga
02	31-G	577	1/1

Predmet: Informacija, dostavlja se!

U prilogu Vam dostavljamo informaciju o posredovanju, zapošljavanju i socijalnoj sugurnosti nezaposlenih osoba na području Općine Tešanj za 2013 godinu.

Prilog:

1. Informacija.

S poštovanjem.

Dostaviti:

1. Naslovu
2. A/A

Šef Biro-a

Muharem Berberović

Muharem Berberović, dipl. pravnik

I N F O R M A C I J A

O POSREDOVANJU , ZAPOŠLJAVANJU I SOCIJALNOJ SIGURNOSTI

NEZAPOSLENIH OSOBA

NA PODRUČJU OPĆINE TEŠANJ U 2013. GODINI

UVOD

Biro za zapošljavanje Tešanj u 2013. godini svoje aktivnosti usmjerio je u pravcu provođenja ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uslovi zapošljavanja, posredovanja u zapošljavanju i materijalno – socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba za vrijeme nezaposlenosti.

U navedenom periodu pomenute aktivnosti su se odvijale u skladu sa nadležnostima utvrđenim:

- **Zakonom o posredovanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba,**
- **Pravilnikom o evidencijama u oblasti zapošljavanja,**
- **Programom o radu Službe za zapošljavanje ZE-DO kantona za 2013. godinu.**

Težište svojih aktivnosti Biro za zapošljavanje Tešanj u toku 2013. godine usmjerio je na :

- vođenje evidencija na području uposlenosti i upošljavanja nezaposlenih, registracija nezaposlenih osoba,
- informisanje nezaposlenih osoba o mogućnostima zapošljavanja i pravima nezaposlenih,
- posredovanje u zapošljavanju, odnosno, povezivanje nezaposlenih osoba sa poslodavcima,
- informisanje poslodavaca i nezaposlenih osoba o aktuelnim pogodnostima u zapošljavanju,
- realizacija programa poticaja,
- istraživanje tržišta rada,
- utvrđivanje ostalih prava nezaposlenih osoba, posebno demobilisanih branioaca,
- saradnja sa nadležnim organima, institucijama i službama.

Godinu 2013. karakteriše nastavak ekonomske krize koja je zahvatila veći dio svijeta pa i Evrope, nepovoljna ponuda bankovnog kapitala koji je na raspolaganju privrednim kapacitetima na Općini, rast cijena energenata tokom godine. Proteklu godinu je karakterisalo prisustvo određenog broja stranih investitora, ali i pored njihovog prisustva još uvijek nisu stvorene pretpostavke za povećanje stranih investicija, što bi dovelo do otvaranja novih radnih mjesta.

Iz gore navedenog može se zaključiti, da je rezultat svih gore navedenih pokazatelja prisutna velika nezaposlenost na području općine Tešanj koja negativno utiče na ukupno stanje u kantonu, FBiH i u BiH.

STANJE I KRETANJE U OBLASTI RADA I ZAPOŠLJAVANJA

Z A P O S L E N O S T

Na području općine Tešanj prema podacima Zavoda za statistiku prosječno je zaposleno u 2013 god. 9.865 radnika, što je u odnosu na prosjek 2012. godine (9025), povećanje za 840 novouposleno lice.

Prema evidencijama koje vodi Služba za finansije i ekonomiju općine Tešanj u toku 2013. godine 72 lica su registrovala samostalnu djelatnost, dok je njih 126 odjavilo djelatnost. Razlika od 54 lica koje je odjavilo djelatnost govori da je došlo do smanjenja registriranih djelatnosti privatnog sektora. Na osnovu statističkih podataka stopa zaposlenosti na području općine Tešanj, iskazana u procentima bi iznosila 28, 23%.

Navedeni podaci se odnose na zaposlene koji su zasnovali radni odnos bez obzira na vrstu radnog odnosa i dužinu radnog vremena. Prema iskazanim statističkim pokazateljima zaposlenost se povećala. Rast zaposlenosti je ostavaren u kožarsko-tekstilnoj, auto i prehrambenoj industriji, te uslužnoj djelatnosti.

Prema iskazanim prijavama o slobodnim radnim mjestima od strane preduzeća i drugih subjekata u 2013. godini na području općine Tešanj Biro za zapošljavanje je posredovao kod zasnivanja radnog odnosa za 1413 n/o što je smanjenje u odnosu na 2012. godinu (1429 n/o), znači da je smanjeno za 16 novouposlenih lica, iz navedenog se može vidjeti da recesija još uvijek znatno prisutna.

Biro za zapošljavanje Tešanj nema pokazatelja po kvalifikacionoj strukturi zaposlenih na području Općine, ali pretpostavljamo da je kvalifikaciona struktura zaposlenih lošija od kvalifikacione strukture nezaposlenih. Jedan od problema koji se povlači niz godina u privrednim subjektima Tešanj ogleda u kašnjenju uplata doprinosa što prouzrokuje kašnjenju doprinosa iz plaće, ovaj problem je prisutan u većem broju prisutnih kod privrednih subjekata, koji su dalje nastavili poslovati i u 2013 godini, a obzirom na pasivnost inspeksijskih organa i drugih subjekata predviđenim za reviziju, isto je za očekivat je i za skoriju budućnost.

N E Z A P O S L E N O S T

Osnovni zadatak Biroa za zapošljavanje je posredovanje u zapošljavanju kao i da vodi čitav niz evidencija o nezaposlenim osobama koje u svakom trenutku daju sliku stanja u oblasti rada i zapošljavanja na području općine Tešanj, po veoma različitim statističkim obilježijima.

Statistički podaci o kretanju nezaposlenosti se dostavljaju mjesečno Načelniku Općine Tešanj, PU Tešanj, kao i Službi za zapošljavanje ZE-DO kantona i Federalnom zavodu za zapošljavanje.

Nezaposlenost ovisi uglavnom o ekonomskim kretanjima u državi. Stopa nezaposlenosti u BiH je vrlo visoka. Najveći problem predstavlja, što u ovoj vrlo visokoj stopi nezaposlenosti otpada na mlade gdje je trećina u starosnoj dobi do 30 godina.

Nezaposlenost mladih j ključni faktor za socijalnu i ekonomsku stabilnost. Međutim, mladi se suočavaju sa ozbiljnim preprekama koje im onemogućavaju da se uključe na tržište rada, što je posebno izraženo kod nezaposlenih osoba sa srednjom stručnom spremom.

Ovaj problem je izražen zato što ovoj kategoriji mladih nedostaje potrebno radno iskustvo, te na taj način umanjuje njihovu konkurentnost na tržištu rada.

Dodatni problem predstavlja što veliki broj osoba radi na crno, gdje značajan dio čine mladi. Mladi su prisiljeni da rade poslove za koje nisu školovani, i na taj način gube i slabo stečenog znanja koje steknu školovanjem.

U prikazanoj tabeli su dati najvažniji podaci i činjenice koje pružaju globalnu sliku stanja i kretanja u oblasti rada i zapošljavanja na području općine Tešanj u posljednjih pet godina :

Godine	POSREDOVANJE U ZAPOSŁJAVANJU							SOCIJALNA SIGURNOST NEZAPOSLENIH	
	Nezaposlena lica	Novoprijavljena nezaposlena lica	Brisana lica sa evidencije	Zaposlena lica sa evidencije	Podnjeti zahtjevi stranaca za radne	Izdane radne dozvole stancima	Broj korisnika prava na PIO	Korisnici novčane naknade	Korisnici zdravstvene zaštite
2009	7675	2587	1978	940	16	15	4	2235	5324
2010	7793	2159	2039	1127	15	13	9	686	5287
2011	7778	2258	2279	1280	16	13	6	633	5302
2012	8164	2418	2050	1429	11	10	16	807	5806
2013	8160	2303	2204	1413	13	12	17	736	6014

Analizirajući tabelu vidi se da nije došlo do znatnijih promjena u odnosu na 2012 godinu. Može se primjetiti da je recesija ostavila velike posljedice, te još uvijek veliki broj osoba ostaje bez zaposlenja.

Pored recesije prisutni su i drugi razlozi neuposlenosti poput: *odustajanja od traženja zaposlenja* promjena mjesta prebivališta, ne zainteresiranosti za zasnivanje radnog *odnosa* zatim razlozi, poput:

- posljedica izlaska iz procesa obrazovanja znatnog broja lica,
- neusklađenost sa tržištem rada na području Općine i šire,
- nedovoljnih ulaganja za otvaranje novih radnih mjesta,
- duge i složene administrativno- birokratske procedure za otvaranje novih firmi,
- fiskalnih rasterećenja prilikom zapošljavanja mladih,
- nedovoljne proizvodnje u svim djelatnostima privrede na području Općine , a posebno u radno intenzivnim djelatnostima.
- povratak iz inozemstva radnika koji su bili zaposleni u susjednim državama (Slovenija, Hrvatska).

Stopa nezaposlenosti na području Općine iznosi **** % . Stvarno stanje je teško utvrditi jer veliki broj n/o sa evidencije radi na crno u privatnim firmama na području Općine, pa i šire. Iskazana stopa nezaposlenosti ukazuje na potrebu angažovanja svih institucija koje mogu na bilo koji način utjecati na rješavanje ovog problema. Navedena problematika zahtjeva reformu u oblasti tržišta rada, a time i prilagođavanje tržišnim uslovima privređivanja. Pored redovnih učenika koji su završili školovanje ozbiljan porast nezaposlenosti je evidentiran i kod n/o sa VSS .

Sama struktura nezaposlenih na području općine Tešanj nije pretrpila ozbiljnije promjene u odnosu na raniji period.

Prosjek čekanja na posao je preko tri godine, a nezaposlene osobe starije dobi od 35 do 55 godina duže od pet godina. Dužina čekanja i neadekvatna politika upisa učenika u prve razrede srednjih škola, te ne usklađenosti potreba privrednih subjekata na području Općine sve više stavlja u obavezu Službu za zapošljavanje da izvrši prekvalifikaciju određenih kategorija nezaposlenosti pomenutih kategorija nezaposlenih.

U iskazanom ukupnom broju nezaposlenih najveći broj nezaposlenih otpada na n/o koje prvi put traže zaposlenje.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih osoba sa 31.12.2013. godine

N/O kvalifikaciona struktura Biro Tešanj		Ukup no	VSS-2 magis tri	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PK	NK
2011	Svega	7.778	/	159	36	1.079	15	69	3.271	391	2.758
	žena	3.228	/	109	17	680	11	4	1.188	81	1.138
2012	Svega	8164	/	221	36	1216	12	76	3434	395	2774
	žena	3339	/	160	17	718	11	6	1186	80	1160
2013	Svega	8160	15	256	36	1240	18	76	3391	388	2740
	žena	3379	11	183	17	724	14	6	1192	75	1157

Posmatrajući prikazani tabelarni pregled može se utvrditi da se struktura nezaposlenih prikazana po stručnoj spremi, povećala gotovo u svim stepenima stručnosti. Najveći relativni porast nezaposlenosti evidentiran je kod nezaposlenih osoba s VSS spremom ili VII stepenom obrazovanja kao i kod nezaposlenih osoba sa srednjom stručnom spremom, kao i kod osoba s nižom stručnom spremom.

Pregled evidentiranih nezaposlenih osoba u birou za zapošljavanje Tešanj po godinama starosti:

Godine starosti		NK	PK	KV	VKV V	NSS	SSS	VŠS	VSS 1	VSS 2	Ukupno
2010 2011 2012 2013	15-18	29	1	202	0	0	18	0	0	0	250
		37	1	228	0	0	18	0	0	0	284
		46	1	186	0	0	18	0	0	0	251
		49	0	214	0	0	16	0	0	0	279
2010 2011 2012 2013	19-20	29	1	359	1	0	177	0	0	0	567
		32	1	330	0	0	175	0	0	0	538
		30	0	304	0	0	204	0	0	0	538
		36	0	271	0	0	211	0	0	0	518
2010 2011 2012 2013	21-24	96	2	516	0	0	201	2	47	1	865
		81	1	480	0	0	189	1	58	2	812
		86	0	504	1	0	238	0	73	0	902
		71	2	451	0	0	245	0	80	5	854

2010	24-27	92	7	346	0	0	109	9	36	1	600
2011		83	7	330	0	0	120	6	45	2	593
2012		70	3	361	0	0	125	4	91	6	660
2013		71	1	331	0	0	113	2	91	9	618
2010	28-30	146	3	304	1	0	100	4	22	0	580
2011		132	3	303	1	0	99	7	26	1	572
2012		119	6	330	2	0	95	8	27	1	588
2013		104	7	300	3	0	102	6	52	1	575
2010	31-35	419	32	376	0	5	94	1	11	0	938
2011		368	28	402	0	8	99	6	16	0	927
2012		329	26	457	2	4	126	8	14	0	966
2013		285	12	452	1	2	132	10	21	0	915
2010	36-40	473	28	379	0	2	74	2	2	0	960
2011		478	30	376	0	2	65	3	1	0	955
2012		488	33	375	1	4	75	2	2	0	980
2013		466	38	367	1	7	72	2	6	0	959
2010	41-45	433	45	314	4	1	147	2	1	0	947
2011		440	49	319	4	1	121	1	1	0	936
2012		434	39	358	3	1	105	2	2	0	944
2013		434	31	373	2	2	92	2	0	0	936
2010	46-50	391	50	196	19	3	115	5	3	0	782
2011		390	51	206	15	3	145	5	1	0	816
2012		413	59	227	10	1	165	3	2	0	880
2013		419	51	254	12	0	164	3	4	0	907
2010	51-55	353	95	161	27	1	29	2	2	0	670
2011		342	102	158	30	0	37	2	1	0	672
2012		362	93	174	25	1	50	3	1	0	709
2013		384	92	183	18	5	77	4	1	0	764
2010	56-60	242	70	118	16	1	9	5	3	0	464
2011		265	88	101	14	1	10	5	4	0	488
2012		272	103	128	25	1	14	6	1	0	550
2013		276	112	154	29	1	12	6	1	0	591
2010	61-65	108	20	32	5	0	1	3	1	0	170
2011		110	30	38	5	0	1	0	1	0	185
2012		125	32	30	7	0	1	0	1	0	196
2013		145	42	41	10	1	4	1	0	0	244

Analizirajući stanje nezaposlenosti u 2013. godini može se primjetiti da su najbrojnija zanimanja n/o evidentirana u Biro-u Tešanj:

VSS-2 (magistri).....15

VSS-1.....256

- diplomirani ekonomist.....66
- diplomirani pravnik.....35
- prosvjetni radnici svih zanimanja.....63(cc 80% prosvjetnih radnika svih zanimanja imaju ugovor na određeno, tj.svake godine po isteku ugovora se prijavljuju na evidenciju nezaposlenih,odnosno nemaju trajno riješen radni status).

SSS Ekonomski tehničar 308

SSS Medicinski tehničar 123

SSS Maturant gimnazije	191
SSS Mašinski tehničar	146
SSS Elektroenerg.tehničar.....	96
KV Prodavač	387
KV Šivač tekstila-krojač	451
KV Metalotokar..	224
KV i PK Zidar	328
KV Električar održavanja	108
KV Vodoinstalater i plinoinstalater	138
KV Automehaničar	238
KV Vozač teretnog vozila	155
KV Monter mašina i alatljika	187
KV Frizer	211
KV Stolar	112
NK.....	2740

TRAŽNJA RADNE SNAGE I POSREDOVANJE U ZAPOŠLJAVANJU N/O

Zaposlenost je jedan od ključnih ciljeva u Federaciji Bosni i Hercegovini, kantonu tako i na području Općine u narednom periodu će to biti predmet od zajedničkog interesa, a borba protiv nezaposlenosti osnovni zadatak izvršne vlasti na području Općine, kao i ostalih faktora šire društvene zajednice.

Ranije smo naveli da je osnovni zadatak Službi za zapošljavanje posredovanje u zapošljavanju što obuhvaća radnje i mjere poduzete u skladu sa zakonom u svrhu povezivanja nezaposlene osobe koja traži zaposlenje, kao i zaposlene osobe koja traži promjenu zaposlenja, s poslodavcem kojem je potreban zaposlenik radi zasnivanja radnog odnosa, odnosno sklapanja ugovora o radu ili radnog angažovanja.

Biro za zapošljavanje Tešanj je prilikom prijave poslodavca o slobodnom radnom mjestu, svojim angažmanom pokušao da zadovolji tražnju poslodavca za radnom snagom.

Analizirajući pokazatelje o saradnji biroa sa poslodavcima da se primjetiti potrebe poslodavaca u iskazanim potrebama biroa za radnom snagom premsuju njegova očekivanja. Ovakav način poslovanja je rezultat pozitivnog odnosa biroa za zapošljavanje u posredovanju pri zapošljavanju, kao u posljednje vrijeme saradnja s udruženjem privrednika Tešanj, Biznis-Jelah, Tešanj. Jedan od osnovnih zadataka uposlenih u Birou pored posredovanja je u posljednje vrijeme upoznavanje nezaposlenih osoba sa samoaktiviranjem u traženju posla.

Ozbiljan problem predstavlja informacija o prijemu novih radnika, jer zakonom nije regulisano da su poslodavci obavezni Službi za zapošljavanje prijavljivati prijem novih radnika sa kojim su zasnovali radni odnos. Ovaj problem je prisutan svakodnevno evidentiranjem nezaposlenih, a posebno prilikom uvođenja nezaposlenih u određena prava koja im pripadaju po osnovu nezaposlenosti.

Zapošljavanje naših radnika u inozemstvu, a posebno u Hrvatskoj, Sloveniji, Crnoj Gori, a u posljednje vrijeme i u Njemačkoj, ima dugogodišnju tradiciju. Uglavnom su dosad uz neznatan broj izdatih radnih dozvola radnici u drugim državama uglavnom uposleni preko raznih agencija, što ne daje određenu sigurnost za ostvarivanje prava iz radnog odnosa koja ih sljeđuju. Zbog navedenog je očekivati da će doći, kao i do sada do potpisivanja bilateralnog

ugovora iz oblasti rada i zapošljavanja, kada se može očekivati zapošljavanje većeg broja građevinskih, metalških, ugostiteljskih radnika i medicinskih radnika.

U situaciji kada je prisutna ekonomska kriza veliki broj naših građana koji su bili uposleni u drugim zemljama je ostao bez posla. Pored smanjenja broja uposlenih u navedenim susjednim državama našoj privredi poseban problem predstavlja prestanak radnog odnosa na području općine Tešanj.

ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA RADA

Jačanjem efikasnosti rada Službi za zapošljavanje sve više se nameće potreba za mijenjanjem postojećih metoda rada u smislu aktivnog djelovanja u samom okruženju, a ne na njegovoj periferiji. Da bi upoznali okruženje moramo razmjenjivati podatke i informacije iz različitih područja i sa vrlo širokim brojem subjekata. Raspolaganje različitim podacima i informacijama sa tržišta rada, sve više se nameće kao imperativ za uspješan rad Biroa za zapošljavanje.

Budući da postojeća zakonska rješenja ne obavezuje poslodavce, ali i druge učesnike na tržištu rada da međusobno razmjenjuju podatke i informacije, Biro za zapošljavanje preostaje mogućnost da do neophodnih podataka i informacija dolaze sami, odnosno odgovarajućim istraživanjem. To ne znači da ne trebamo pratiti i prikupljati informacije o dešavanjima i procesima koji se mogu očekivati u bliskoj budućnosti.

Biro za zapošljavanje Tešanj se u 2013. godini u punom kapacitetu angažirao na projektu ispitivanja tržišta rada koje je inicirao i koordinirao Federalni zavod za zapošljavanje po jedinstvenoj metodologiji u cijeloj Federaciji BiH. Navedenim projektom bilo je obuhvaćeno **98 preduzeća** sa područja Općine Tešanj koja imaju 7 i više zaposlenih radnika.

PROFESIONALNA ORJENTACIJA UČENIKA ZAVRŠNIH RAZREDA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA

Planirane aktivnosti u cilju profesionalnog informisanja učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola o rokovima za prijavu na evidenciju nezaposlenih i pravima po osnovu nezaposlenosti, a po već ranije ustaljenoj praksi uposlenici biroa za zapošljavanje Tešanj su obavili i u toku 2013. godine.

Posjeta osnovnim i srednjim školama sa područja općine Tešanj su naša obaveza koja proizilazi iz člana 8.stav 4. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba (Sl.novine FBiH . broj 41/01,22/05). Shodno tome, u saradnji sa pedagogima osnovnih i srednjih škola na području općine Tešanj, proveli smo aktivnost profesionalnog informisanja sa ukupno 1236 učenika osnovnih i srednjih škola, i to u 9 osnovnih i 3 srednje škole.

PROGRAM POTICAJNIH MJERA ZA ZAPOŠLJAVANJE

Proces finansiranja mjera aktivne politike zapošljavanja nastavljen je u 2013. godini. Usvojenim Programom rada od strane UO Federalnog zavoda za zapošljavanje i UO Službe za zapošljavanje ZE-DO kantona nastavljena je aktivnost usmjerena na nastavak realizacije Programa zapošljavanja i samozapošljavanja teško zapošljivih grupa nezaposlenih kao i realizacija novih programa zapošljavanja i samozapošljavanja u 2013. godini. Tako je između ostalog došlo do realizacije programa: Jačanje konkurentnosti na tržištu rada, Program zapošljavanja pripravnika u 2012/2013 godini, program zapošljavanje pripravnika u 2013/2014 godini, program Sticanje prvog radnog iskustva, koji je trenutno u početnoj fazi, tj. nije još realizovan, niti je poznata činjenica kome su odobrena sredstva.

Pored navedenog prišlo se realizaciji projekta mrežama za socijalnu sigurnost i zapošljavanje (SSNESP) od strane Federalnog ministarstva rada i socijalne politike-Jedinice za implementaciju projekta socioekonomske podrške, obuke i prezapošljavanja (PIU SESER III i IV).

Navedeni projekat je podrazumijevao podršku i posredovanje u zapošljavanju osoba sa evidencije nezaposlenih koje aktivno traže posao, a izgubile su pravo na primanje gotovinskih naknada. Ovaj projekat se odnosio na osobe sa invaliditetom i demobilisane branioce; te na osobe nezaposlene duže od 24 mjeseci, a koje imaju 40 godina; zatim mlade n/o dobi od 15 do 24 godine sa niskim stepenom obrazovanja ili prekinutim srednjim obrazovanjem. Ovaj projekat će se nastaviti do kraja 2014 godine.

Programi u 2011/2012/2013 godina				
Naziv programa tržišta rada	Početak realizacije	Ukupna srestva	Broj uposlenih osoba po programu	Napomene
Program zapošljavanja pripravnika, 2012/2013	Juli/2012	43.200, 00 KM	9n/o VSS	Program u toku
Program zapošljavanja i samozapošljavanja SSNESP-a III(obuka uz rad)	Septembar 2012/2013	154 000,00 KM	70 n/o svih kvalifikacija	Program u toku
Program „Prilika za sve“	Av gust 2012/2013	416.268,10 KM	147 n/o	Program u toku
Program jačanja konkurentnosti na tržištu rada	Decembar 2012/2013	Refundiraju se sredstva	4 n/o VSS, KV	Program u toku
Program zapošljavanja i samozapošljavanja SSNESP-a IV(obuka uz rad)	Septembar 2013	50.600, 00 KM	23 n/o svih kvalifikacija	Program u toku
Program zapošljavanja pripravnika, 2013/2014	Novembar 2013	38.400, 00 KM	8n/o VSS	Program u toku
Program sticanje prvog radnog iskustva	Decembar 2013			Nije još realizovan
Ukupan broj zaposlenih u 2013 godini po programima poticaja: 261 n/o				

SIVA EKONOMIJA I RAD NA CRNO

Prema pokazateljima kojim raspolažemo nastavljen je porast rada na crno u odnosu na ranije godine. Rad na crno je izražen u svim privrednim granama, a posebno je izražen u oblasti građevinarstva, metalske i tekstilne industrije, te u uslužnim djelatnostima.

Pod sivom ekonomijom smatra se ekonomska kategorija koja u sebe uključuje sve moguće pojavne oblike sivog tržišta pa tako i zapošljavanje radne snage, a sve suprotno Zakonu (**rad na crno**).

Neplaćanje poreza i doprinosa za zaposlene, kategorija radnika tzv. na „čekanju“ je također svojevrsni pojavni oblik sive ekonomije. U našoj privredi bez dovoljno zastupljenog nadzora inspekcije imamo zastupljene razne vidove sive ekonomije koje je jako teško suzbiti a uglavnom se ogleda u sljedećem :

- izbjegavanje plaćanja poreza na promet,
- izbjegavanje plaćanja carina na kupljenu robu,
- različiti oblici nelojalne konkurencije,
- dodjeljivanje poslova i nabavka robe mimo zakonom propisane procedure,
- neplaćanje kupljene robe u zakonskim rokovima.

Ovakavi načini poslovanja predstavljaju nedozvoljene, pa prema tome i nezakonite vidove poslovanja preduzeća. U našoj privredi imamo masavno zastupljene naprijed navedene vidove sive ekonomije koje je vrlo teško suzbiti.

Sa stanovišta politike zapošljavanja siva ekonomija ostavlja dugoročne posljedice na ekonomski i privredni razvoj države kao cjeline, a naročito na radno sposobno stanovništvo koje se zapošljava i tako ogroman kapital uložen u njihovo obrazovanje propada. S druge strane, stvaraju se dugoročno socijalni slučajevi koji će prije ili kasnije pasti na teret države, koja ih sasvim sigurno, neće moći pomoći.

Radno angažovanje nezaposlenih osoba suprotno zakonu tj. „**rad na crno**“ ostavlja dugoročne posljedice.

Usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba u aprilu 2005. godine („Službene Novine Federacije BiH“, broj :22/05), između Službe za zapošljavanje i resorne inspekcije rada, intezivirana je aktivnost na otkrivanju, suzbijanju i sankcionisanju rada na crno. Inspekcijskim kontrolama primjenom propisa koji se odnose na rad i radne odnose u toku **2013. godine na području općine Tešanj, a prema podacima kojim raspolažemo u radu na crno zatečeno je:**

ukupno izvršenih kontrola od strane inspekcije u toku 2013. godine	----52
ukupno izvršenih kontrola kod pravnih lica	-----25
ukupno izvršenih kontrola kod SUR	-----16
ukupno izvršenih kontrola u STR	----- 6
ukupno izvršenih kontrola u SZR	----- 5.

Prilikom kontrole nadležne inspekcije rada, u radu na crno zatečeno po preduzećima i drugim subjektima sa područja općine Tešanj u toku 2013. godine je ukupno 115 osoba, od kojih se 35 nalazilo na evidenciji nezaposlenih u isto vrijeme, te su isti objavljeni sa evidencije shodno zakonu.

Mišljenja smo da je neophodno vršiti intezivnije inspekcijske kontrole, te uticati na organe vlasti da se pojačaju sankcije za poslodavce kao nosioce aktivnosti u lancu sive ekonomije čime će se smanjiti broj radno angažovanih lica u radu na crno.

MATERIJALNA I SOCIJALNA SIGURNOST NEZAPOSLENIH OSOBA

Članom 28. Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba propisano je da zaposlenici osiguravaju svoju materijalnu i socijalnu sigurnost za vrijeme nezaposlenosti, prvenstveno osiguranjem za slučaj nezaposlenosti, u skladu sa ovim i drugim zakonima. Materijalna i socijalna sigurnost podrazumjeva novčanu naknadu, doprinos za zdravstveno i penzijsko osiguranje u skladu sa ovim i drugim zakonima.

Novčana naknada je jedno od osnovnih prava iz radnog odnosa. Po osnovu podnešenih zahtjeva putem biroa za zapošljavanje Tešanj, pravo na novčanu naknadu u 2013. godini je ostvarilo 736 nezaposlenih osoba. Prisutna je pojava da određeni broj nezaposlenih osoba koje koriste novčanu naknadu i nalaze se na evidenciji nezaposlenih, poslodavci koji su im prethodno raskinuli radni odnos i dalje ih zadržavaju u radnom odnosu u tzv. radu na crno.

Jedna od funkcija Službe za zapošljavanje je i regulisanje Članom 31. stav.1 Zakona određeno je zdravstveno osiguranje nezaposlenoj osobi i osigurava se u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, a članom 19. tačka 12,13,14 zakona o zdravstvenom osiguranju utvrđeno je pod kojim uvjetima nezaposlena osoba koja je prijavljena birou za zapošljavanje, ima obavezno zdravstveno osiguranje.

Navedenim zakonskim propisima putem biroa za zapošljavanje Tešanj pravo na zdravstveno osiguranje je koristilo **6014** nezaposlenih osoba. Mišljenja smo da zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba već duži period predstavlja ozbiljan teret birou za zapošljavanje, ukoliko bi došlo do izmještanja ovog vida osiguranja nezaposlenih te ovaj problem bio ustupljen nekom drugom sektoru došlo bi do rasterećenja biroa od nepotrebnog administriranja, a otvorila bi se mogućnost njegove osnovne funkcije posredovanja u zapošljavanju, a time i smanjenje evidentiranog broja neuposlenih.

Članom 31. st.2 i 3 Zakona određeno je da se penzijsko - invalidsko osiguranje osigurava nezaposlenoj osobi kojoj nedostaju tri godine do sticanja uvjeta za starosnu penziju, u skladu sa zakonom o penzijsko - invalidskom osiguranju. U toku 2013. godine biro za zapošljavanje je podnio **17** zahtjeva radi sticanja uvjeta za odlazak u prijevremenu starosnu penziju.

Jedan od stalnih zadataka kojim se posvećuje posebna pažnja, biti će usmjerena na kontrolu provjere radnog odnosa nezaposlenih osoba koje se nalaze na evidenciji i naš zadatak će kao i unazad nekoliko godina biti pozivanje na vanredno javljanje, uzimanje različitih izjava od nezaposlene osobe, provjerom osnova izdatih duplih radnih knjižica kod nadležnih institucija kao i svim drugim raspoloživim aktivnostima u svrhu suzbijanja rada „na crno“ u Općini Tešanj.